

Viranomaistiedonvaihto poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä

Poliisin tekemien tietopyyntöjen laillisuus ja käytänteet
Henri Reponen

8/2018

Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike	
Henri Reponen	Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi	Julkisuusaste	
Poliisin tekemien tietopyyntöjen laillisuus ja käytänteet	Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi	Opinnäytetyön muoto	
Pekka Björk	Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä		
<p>Tässä opinnäytetyössä käsittelen viranomaisten tiedonvaihtoa poliisin ja vankilan välillä. Tarkastelun kohteena on vankilan keräämä ja poliisille luovuttama tieto, sekä poliisin vankilalle lähettämät tietopyynnot, niissä vallitsevat käytänteet ja niitä koskeva lainsäädäntö.</p> <p>Aihe tuli ehdotettuna opinnäytetyönaiheena ja mielestäni se vaikutti mielenkiintoiselta. Aihe on myös ajankohtainen, sillä se nousi esiin valtakunnan medioissa kevään 2018 aikana.</p> <p>Poliisin tekemät tietopyynnot vankilalle ovat suhteellisen vähän tutkittu ja melko vieras asia monelle. Lainsäädäntö, jonka perusteella poliisilla on toimivalta pyytää ja saada tietoa vankilalta on myös melko hajanainen ja ripoteltuna useaan eri lakiin. Viranomaisyhteistyössä on myös tärkeä tuntee toisen viranomaisen, tässä tapauksessa rikosseuraamuslaitoksen, velvoittavaa lainsäädäntöä. Pyrin työssäni käsittelemään mielestäni tärkeimpiä lainkohtia, joiden nojalla tietojen keruu ja luovuttaminen rikosseuraamuslaitokse lta poliisille on mahdollista.</p> <p>Työtä tehdessäni havaitsin, että tietojenvaihdossa on useita erilaisia käytänteitä ja monesti ne ovat riippuvaisia siitä, keneltä asiaa kysyy. Pääsääntö kuitenkin mielestäni on, että toiminta on laillista ja suhteellisen tehokasta. Lainsäädäntö antaa raamituksen, jonka sisällä toiminta on vapaamuotoisempaa. Tulevaisuudessa on kuitenkin mahdollista, että toiminnasta tulee muotomääräisempää ja johdetumpaa.</p>		
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
38+1	8/2018	
Avainsanat		
Viranomaistietojenvaihto, laillisuusvalvonta, tietopyynnot		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	3
2 TUTKIMUSMENETELMÄ JA SEN VALINTA	3
3 AIHEEN RAJAUS JA TUTKIMUSONGELMA.....	5
3.1 Tutkimusongelma.....	5
3.2 Aiheen rajaus	6
4 VIRANOMAISTEN TIEDONVAIHTO JA TIETOPYYNNÖT.....	7
4.1 Tietopyyntö.....	7
4.2 Tiedonvaihto	8
5 LAINSÄÄDÄNTÖ	8
5.1 Poliisilaki (22.7.2011/872).....	8
5.2 Vankeuslaki (23.9.2005/767)	10
5.2.1 Vankeuslaki luku 12 § 2.....	11
5.2.2 Vankeuslaki 12 § 7.....	12
5.2.3 Vankeuslaki 12 § 8.....	13
5.2.4 Vankeuslaki 12 § 9 b.....	14
5.2.5 Vankeuslaki 12 § 11.....	14
5.2.6 Vankeuslaki 12 § 11a	15
5.2.7 Vankeuslaki 12 § 12.....	15
5.2.8 Vankeuslaki 13 § 2.....	16
5.2.9 Vankeuslaki 19 § 2.....	17
5.3 Laki henkilötietojen käsitteystä Rikosseuraamuslaitoksessa (7.8.2015/1069)	18
5.3.1 Laki henkilötietojen käsitteystä Rikosseuraamuslaitoksessa, luku 3 § 14.....	18
5.3.2 Laki henkilötietojen käsitteystä Rikosseuraamuslaitoksessa, luku 3 § 24.....	19
5.3.3 Laki henkilötietojen käsitteystä Rikosseuraamuslaitoksessa, luku 3 § 26.....	20
5.3.4 Laki henkilötietojen käsitteystä Rikosseuraamuslaitoksessa, luku 2 § 8.....	20
5.4 Laki henkilötietojen käsitteystä poliisitoimessa (22.8.2003/761)	22
5.4.1 Laki henkilötietojen käsitteystä poliisitoimessa, luku 3 § 13	22
5.4.2 Laki henkilötietojen käsitteystä poliisitoimessa, 3 luku § 14	23
5.5 Esitutkintalaki (22.7.2011/805)	23

6 LOMAKEHAASTATTELU	24
6.1 Millaisena koet tietopyyntöjen nykytilan?	24
6.2 Mitkä ovat keskeisimmät epäkohdat nykykäytännöissä, lähetettäessä tietopyyntöjä poliisilta vankilalle?	26
6.3 Kuinka niitä (epäkohtia) voitaisiin karsia ja toimintaa kehittää?	28
6.4 Mitä mielestäsi tietopyynnöistä tulisi käydä ilmi?	29
6.5 Mikä mielestäsi olisi paras ja tehokkain tapa lähettää tietopyyntö siten, että siinä saatu tieto olisi esitutkintakelpoista?	30
6.6 Onko lainsäädäntö mielestäsi ajantasaista tietopyyntöjen suhteen?	31
6.7 Millaisia haasteita näet tulevaisuudessa asian suhteen?	32
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	34
8 RELIAABELIUS JA VALIDIUS.....	35
8.1 Reliaabelius	35
8.2 Validiteetti	36
LÄHTEET	37
LIITTEET	39

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö oli tilattuna poliisiammattikorkeakoululta ja tartuin aiheeseen, sillä se vaikutti mielenkiintoiselta ja ajankohtaiselta. Nykyään laillisuusvalvonta on äärimmäisen tarkkaa ja siihen kiinnitetään entistä enemmän huomiota. Tämä vaikuttaa myös tiedonvaihtoon poliisin ja vankilan välillä. Mitä kautta tieto tulee poliisille? Miten se on hankittu? Mihin säädöspohjaan se perustuu? Kuka on oikeutettu hankkimaan tietoa vangeilta ja käsittelemään saatua tietoa? Muun muassa näitä kysymyksiä tulee pohtia, kun arvioidaan rikosseuraamuslaitoksen poliisille luovuttamien tietojen alkuperää ja käyttötarkoitusta. Tulevaisuudessa, kun lainsäädäntöä päivitetään, ollaan menossa entistä enemmän siihen, että rikosseuraamuslaitos ei voi vain luovuttaa ”tietoa” poliisille, vaan tiedot, jotka poliisi tarvitsee ja haluaa vankilan sisältä rikosseuraamuslaitokselta, tulee pyytää erikseen yksilöitynä ja perusteltuna tietopyyntönä.

Aihe on ajankohtainen ja nousi valtakunnan medioihin huhtikuun lopulla 2018 Turun sanomissa olleen uutisen myötä. Uutisessa nostettiin esiin ongelma, että kun rikosseuraamuslaitoksessa aloitettiin perustamaan seitsemää uutta virkaa radikalisoitumisen ehkäisyyn, uusimman laintulkinnan mukaan virkojen toimenkuva ei olisi lainsäädännön mukainen. Uusimman laintulkinnan mukaan rikosseuraamuslaitos ei saisi luovuttaa tietoja radikalisoitumisesta ja riskihenkilöistä poliisille oma-aloitteisesti ilman, että poliisi erikseen kohdenetulla pyynnöllä tietoa vankilalta pyytää. Saman laintulkinnan mukaan yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa tapahtuva systemaattinen tietojen kerääminen ja analysointi katsottiin laittomaksi toiminnaksi.

Uutisessa kerrotaan, että oikeusministeriö on muodostanut työryhmän maaliskuussa 2018 selkeyttämään tietojenvaihtoon liittyvää lainsäädäntöä poliisin ja vankilan välillä. Lakiuudistus tulisin uutisen tietojen mukaan voimaan 2020. (Rebekka Härkönen, Laintulkinta muuttui yllättäen- poliisin tiedonsaanti radikalisoituneista vangeista heikkeni merkittävästi, Lännen media 28.4.2018.).

2 TUTKIMUSMENETELMÄ JA SEN VALINTA

Kvalitatiivisessa, eli laadullisessa tutkimuksessa ei ole tavoitteena mitata tilastollisesti jotain tiettyä asiaa, tai sen yleisyyttä vaan ymmärtää ja tulkita yksittäisen ilmiön esiintymisen syitä ja seurauksia.

Kvalitatiivinen tutkimus soveltuu hyvin erilaisten työtapojen ja käytänteiden tutkimiseen ja kehittämiseen sekä myös esiin nousseiden ongelmien tutkimiseen. (Koivula ym. 2001, 22.) Edellä mainitun syyn vuoksi valitsin opinnäytetyöhöni kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän. Tarkoitukseni on selvittää tiedonvaihtoa poliisin ja vankilan välillä ja sitä, kuinka käytänteet asiassa nykyisellään toimivat. Asiantuntijoilta saamieni vastausten perusteella asioiden tilaa pystyy tarkastelemaan objektiivisesti.

Laadullisessa tutkimuksessa ei yritetä saada yleistettäviä tuloksia. Sen tehtävänä ei ole selittää asioita vaan ainoastaan ymmärtää ja tulkita. Kvalitatiivisen tutkimuksen tekemisessä on tärkeää, että työssä on vahva teoriapohja, jotta työ ei ole vain mielipiteisiin perustuva näkemys tutkittavasta ilmiöstä. (Koivula ym. 2001, 31.) Edellä mainitusta syystä työssäni onkin korostuneesti käsitelty aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä.

Tutkimusmenetelmät ja tutkimukseen käytettävä aineisto valitaan sen perusteella, mitä tutkimuksella halutaan selvittää. (Koivula ym. 2001, 22.)

Käytin työssäni aineiston keräämiseen strukturoitua haastattelulomaketta. Strukturoidussa lomakkeessa on kaikille vastaajille samat kysymykset ja ne ovat samassa järjestyksessä. Strukturoitu haastattelu on tehokkaimmillaan silloin, kun haastateltavia on useampia ja haastateltava joukko on jokseenkin yhteneväinen ryhmä. Valintaani strukturoituun haastattelulomakkeeseen puolsi myös sen, että ennen haastatteluita työni ei vaatinut vähemmän strukturoituja edeltäviä vaiheita, vaan pystyin lähettämään lomakkeet suoraan vastaajille. (Metsämuuronen 2001, 41.)

Useammalle henkilölle lähetetyllä haastattelulomakkeella sain aineistooni toisistaan eriäviä näkemyksiä, jolloin voidaan havaita asiassa olevia ristiriitoja. Mikäli olisin haastatellut vain yhtä henkilöä asiantuntijahaastattelulla, olisi tutkimusaineisto koostunut vain yhden yksittäisen toimijan henkilökohtaisesta mielipiteestä, eikä näin ollen olisi ollut kovin luotettava. Koska lähetin haastattelulomakkeen kahdelle poliisille ja kolmelle rikosseuraamustalon edustajalle, sain vastauksia ja mielipiteitä kummankin organisaation näkökulmasta. Yksi poliisille edustaja ei aikataulukkiereiden vuoksi ehtinyt vastaamaan haastattelulomakkeen kysymyksiin, mutta neljän muun vastaajan näkemyksistä sain riittävästi eri näkökantoja.

3 AIHEEN RAJAUS JA TUTKIMUSONGELMA

3.1 Tutkimusongelma

Koska nykyisellään ei ole olemassa yhtenäistä käytäntöä siitä, kuinka tietopyynnöt tehdään, on tapoja useita erilaisia. Analysoimalla haastatteluiden vastauksia ja vertailemalla niitä keskenään, on mahdollista havaita ongelmia käytänteissä ja pohtia sitä, kuinka jatkossa käytänteitä voisi mahdollisesti kehittää kohti yhtenäisempiä käytänteitä.

Lainsäädännön auki kirjoittaminen ja sen tulkinta muodostaa opinnäytetyöni rungon. Työnsäni on suoria lainauksia asiaan liittyvästä lainsäädännöstä, jotta asiavirheiltä tekstissä vältytään ja lukija pystyy suoraan tarkastamaan lain kirjaimen sanatarkasti. Käytän tekstissäni melko paljon ammattitermistöä, enkä kirjoita kaikkea niin sanotusti yleiskielellä. Tämä johtuu siitä, että työtäni mahdollisesti lukevat henkilöt ovat todennäköisesti itse jo jollain lailla perehtyneet asiaan ja lainsäädäntöön ja ovat tietoisia terminologiasta.

Lainsäädännön lisäksi olen käyttänyt lakien esitöitä, jotta pystyisin paremmin tulkitsemaan lakien sisältöä. Lakien esitöissä, eli valmisteluvaiheessa, on monesti selitetty syvällisemmin lain sisältöä. Valmisteluvaiheen aineistoissa on myös monesti lain tulkintasuosituksia. (Husa ym. 200, 35).

Tieto, jota poliisi rikosseuraamuslaitokselta pyytää, voidaan karkeasti jakaa kahteen erityyppiseen tietoon: tiedustelutietoon ja esitutkintatietoon. Käytännössä tietojen ero on se, että tiedustelutietoa avuksi käyttäen pyritään estämään rikos ennen sen tapahtumista, kun taas esitutkintatietoa tarvitaan siinä vaiheessa, kun rikos on jo tapahtunut ja esitutkinnassa selvitetään tapahtumien kulkua.

Käytännössä asia ei ole tietenkään noin mustavalkoinen, sillä kumpaakin tietoa saatetaan tarvita molemmissa tapauksissa. Laajemman rikosasian yhteydessä saatu esitutkintatieto saattaa osoittautua arvokkaaksi tiedustelutiedoksi jonkin toisen rikosasian selvittämisessä. Toisinpäin ajateltuna tiedustelutiedolla voidaan saada tarvittavia johtolankoja ohjaamaan esitutkintaa jossain toisessa asiassa. Ongelmaksi tällaisessa ristivirtauksessa voi muodostua tietojen laillisuus ja se, kuinka ne on saatu.

Tutustuessani aihealueeseen, kävin tapaamassa Itä-Suomen poliisilaitoksella tietopyyntöjen ja tietojenvaihdon kanssa työskentelevää henkilöä. Keskustelimme hänen kanssaan aiheesta ja työn toteutuksesta. Hän oli vahvasti sitä mieltä, että yhdellä tai kahdella asiantuntijahaastattelulla ei saisi nykyisin vallitsevista käytännöistä riittävän laajaa kokonaiskuvaa. Hänen ehdotuksensa pohjalta päädyin tekemään haastattelulomakkeen, jonka lähetin kolmelle poliisille ja kahdelle rikosseuraamuslaitoksen edustajalle. Haastattelulomakkeella

sain erilaisia näkökulmia ja ajatuksia tietopyyntöjen nykytilasta ja haasteista. Käytän työnsäni haastattelulomakkeilla saamiani vastauksia ja mielipiteitä, joita vastaajat ovat oman ammatillisen näkemyksensä pohjalta esittämiini kysymyksiin antaneet.

3.2 Aiheen rajaus

Ensimmäisenä aiheena, ennen rajaamista, oli Rikosseuraamuslaitoksen edustajalta tullut pyyntö Poliisiammattikorkeakoululle. Pyyntö sisälsi pääpiirteissään: viranomaisten välinen tietojenvaihto ja tietopyynnöt. Niiden laillisuus ja hyvät käytänteet, toteutustavat sekä mahdolliset ongelmat. Myös ongelmien ratkaisua ja mahdollisten mallipohjien tekemistä oli ehdotettu. Olin puhelimitse yhteydessä työn tilanneeseen tahoon. Hänen kanssaan kävimme alustavan keskustelun aiheesta ja hän toikin jo puhelimesta esiin asian nykytilan ongelmia.

Ensimmäisenä päätin, että keskityn tietoon, joka siirtyy vankilalta poliisille päin sekä tietopyyntöihin. Asiaa ei ole paljoa tutkittu ja halusin itsekin panostaa vain yhteen asiakokonaisuuteen laajassa aihepiirissä. Jätin tässä vaiheessa ulos kaiken muun tiedonvaihtoasian, mitä aihepiirissä on. Halusin että aihepiirini koskettaisi poliisia ja poliisin toimintaa, joten rajasin tietopyynnöistä pois Rikosseuraamuslaitoksen tekemät tietopyynnöt ja päätin keskittyä ainoastaan poliisin Rikosseuraamuslaitokselle tekemiin tietopyyntöihin. Haluan tässä työssä selvittää, minkälaisia ovat vallitsevat käytännöt tietopyynnöissä ja mitä ongelmia niissä on, sekä pystyisikö toimintaa jollain tapaa kehittämään joko yhtenäisemmäksi tai tehokkaammaksi. Lisäksi haluan selvittää, kuinka tietopyynnöt korreloivat vallitsevan lainsäädännön kanssa.

Aihepiiri asian ympärillä on suhteellisen laaja, joten rajasin aihetta melko radikaalisti. Apunani aiheen rajauksessa oli Rikosseuraamuslaitoksen virkamies, joka on vihkiytynyt asiaan oman organisaationsa puolelta. Hänen kanssaan keskustelimme mitä tarkalleen ottaen olisi tarpeellista tehdä ja kuinka aihe tulisi rajata siten, että se ei paisuisi liian suureksi ja työlääksi. Lopputulos tuolle keskustelulle oli, että hyvä perspektiivi olisi tarkastella rikosseuraamuslaitoksen poliisille luovuttamia tietoja. Tietoja, joita poliisi voi pyytää ja joita Rikosseuraamuslaitos voi luovuttaa. Tällä hetkellä ei ole olemassa virallista tietopyyntölomaketta, jolla yksilöitäisiin tietotarvetta, vaan tietopyynnöt ovat olleet lähinnä vapaa-

muotoisia. Työssä on tarkoitus käydä läpi asioiden nykyistä tilaa ja selvittää, millaisia vaatimuksia tulevaisuudessa saattaa olla tulossa.

Aiheen rajauksessa jätin ulkopuolelle tietojen luovuttamisen toiseen suuntaan, eli poliisilta Rikosseuraamuslaitokselle. Mikäli työhön olisi sisällytetty molemminpuolinen tietojen vaihto, olisi vaarana se, että opinnäytetyö paisuisi liian suureksi ja se saattaisi jäädä hieman pintapuoliseksi. Aihe kokonaisuudessaan on erittäin laaja ja organisaatioiden sisälläkin on informaation puutetta, joten olisi kohtuutonta yrittää yksin ratkaista kaikkia ongelmia yhdessä opinnäytetyössä. Toisaalta, kun asiaa nyt tarkastellaan yhdestä näkökulmasta, jättää se monet muut tulokulmat vaille tutkimista. Näistä muista lähestymiskulmista voisi jatkossa tehdä lisää tutkimuksia ja esimerkiksi muita opinnäytetöitä.

4 VIRANOMAISTEN TIEDONVAIHTO JA TIETOPYYNNÖT

4.1 Tietopyyntö

Yksinkertaisimmillaan tietopyyntö tarkoittaa juuri sitä, missä muodossa termi on kirjoitettu: tiedon pyytämistä. Tietopyyntöjä on monia erilaisia ja myös siviileilläkin on oikeus pyytää erilaisia tietoja julkisista asiakirjoista eri viranomaisilta (Koski 2011, 17.).

Kun kuitenkin puhutaan viranomaisten välisestä tiedonvaihdosta, asia ei ole niin yksioikoinen. Jos kyseessä on salassa pidettäväksi luokiteltua tietoa, on sen pyytämiseen ja luovuttamiseen oltava perusteltu syy, esimerkiksi virkatehtävä. Yksilöityyn pyyntöön vastamalla voidaan luovuttaa salassapitosäännöksistä huolimatta tietoja vankilan ja poliisin välillä, kuten myöhemmin työssäni käy ilmi.

Erikseen ei ole missään laissa säädetty, miten tietopyyntö tulisi tehdä muotomääräisesti. Näin ollen pyyntö voidaan esittää siis sekä kirjallisesti että suullisesti. Kuitenkin, kun pyydetään salassa pidettäviä tietoja, on pyynnössä oltava yksilöitynä lakitasoinen tiedonsaanti-perusta, sekä se minkä vuoksi tietoa pyydetään. Pyynnössä tulisi myös olla yksilöitynä ne nimenomaiset ja välttämättömät tiedot, joita tarvitaan virkatehtävän suorittamiseksi ja jotka voidaan antaa salassapitosäännöksistä huolimatta (Kansanen 2017, 37).

Tietopyynnöt tulevat jatkossa olemaan entistä merkittävämmässä osassa, kun vankilasta tai rikosseuraamuslaitoksen järjestelmistä halutaan tietoja. Uskallan väittää, että tulevaisuudessa tiedon luovuttaminen vankilasta muuttuu entistä enemmän yksilöityyn pyyntöön

perustuvaksi ja rikosseuraamuslaitoksen oma-aloitteinen tietojen luovuttaminen jäänee vähäisemmäksi, ainakin rikosseuraamuslaitoksen omista rekistereistä.

4.2 Tiedonvaihto

Peruslähtökohtana on, että viranomaiset ovat salassapitovelvollisia hallitsemaansa tietoa kohtaan. Mikäli toinen viranomainen tarvitsee tietoa toiselta, se ei ole peruste koko asiakirjan saamiseen, vaan oikeus ulottuu ainoastaan asiakirjassa olevaan välttämättömään tietoon, sen perusteella, mikä on tietoa tarvitsevan viranomaisen tiedonsaantioikeus ja –intressi. Voidaan siis todeta, että tiedonsaantioikeus koskee vain sitä tietoa, mikä on välttämätöntä virkatehtävän suorittamiseksi.

Laissa viranomaistoiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621) on säädetty 29§:n 1 momentin 1. kohdassa, että viranomainen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta, jos oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty (Kansanen 2017, 55.)

5 LAINSÄÄDÄNTÖ

5.1 Poliisilaki (22.7.2011/872)

”4 luku §2

Tietojen saanti viranomaiselta

Poliisilla on päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa nimenomaisesti kielletty tai rajoitettu.”

Poliisilain 4. luvun 2. pykälän 1. momenttia voitaneen pitää perustana poliisin tiedonhankinnalle. Laissa annetaan poliisille toimivaltuus saada tietoja muilta viranomaisilta. Hallituksen esityksessä 57/1994 poliisin tiedonhankintaa perusteltiin melko kattavasti sillä, että poliisi keskeisenä turvallisuusviranomaisena tarvitsee eri tehtävien hoitamisessa muiden viranomaisten keräämää ja hallinnoimaa tietoa. Poliisin tehtävät ovat niin moninaisia, ettei etukäteen pysty millään arvioimaan, mitä tietoja poliisi mahdollisesti saattaa tarvita. Esi-

merkiksi rikostorjunta perustuu kaikessa yksinkertaisuudessaan tiedon keräämisen ja kerätyn tiedon analysointiin.

Toinen laaja kokonaisuus, jossa poliisi tarvitsee tietoa muilta viranomaisilta, on esitutkinta. Esitutkinnassa poliisi voi tarvita sellaisia tietoja, joita joku muu viranomainen on kerännyt omien valvontatehtäviensä suorittamiseksi, tai sellaisia tietoja, jotka joku muu viranomainen on saanut henkilöltä, joka on tuohon muuhun viranomaistahoon hoito-, asiakas- tai luottamussuhteessa. Edellä mainitussa tapauksessa kuitenkin on muistettava, että salassapidon tarkoitus voi olla turvata tarkastettavan henkilön yksityisyyteen liittyviä tietoja, jotta yhteiskunnan luottamus näihin muihin viranomaisiin ei vaarannu.

Oletusarvona muiden viranomaisten hallussa olevien tietojen pyytämistä esitutkinnan aikana voidaan pitää sitä, että muulla viranomaisella on hallussaan sellaista tietoa, jolla voi olla merkitystä rikoksen selviämiseksi.

Tiedot tulisi tilanteen mukaan antaa poliisille harkintaa käyttäen joko suullisena tai kirjallisena vastauksena poliisin esittämään tietopyyntöön. Mikäli tehtävän suorittamiseksi on tarpeellista, tulisi poliisin saada pyytämänsä tiedot viranomaisen antaman asiakirjan muodossa. Asiakirja voi muun muassa tarkoittaa otetta muun viranomaisen pitämästä rekisteristä. Säännös ei kuitenkaan oikeuta poliisia saamaan alkuperäiskappaleita asiakirjoista, vaan ainoastaan tiedon, joka alkuperäiskappaleissa on. (HE 57/1994.)

Poliisin toimivaltuuteen saada tietoja muilta viranomaisilta, on poliisilain pykälään kirjattu ehtoja.

Päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä, tarkoittaa käytännössä sitä, että mikäli poliisin tarvitsee lähettää tietopyyntö vankilaan, sitä ei voi lähettää miehistöarvolla oleva poliisimies, vaan pyyntö tulee lähteä päällystö tason kautta. Puhutaan niin sanotusti asteellisesta toimivallasta. Päällystöllä tarkoitetaan vähintään komisariota ja siitä ylöspäin olevia arvoja (Valtioneuvoston asetus poliisista §1. 19.12.2013/1080)

Poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi, eli poliisilla on taustalla oltava virkatehtävä, jotta toimivaltuus tietojen saamiseksi on olemassa. Poliisilaissa ei ole eritelty virkatehtävää esitutkintatoimiin tai rikosten ennalta ehkäisyyn, vaan molemmat löytyvät Poliisilain 1. luvun 1. pykälässä, jossa poliisin tehtäviin luetellaan muun muassa rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen.

Jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa nimenomaisesti kielletty, on poliisilain esitöissä perusteltu siten, että toisen viranomaisen ei pitäisi salata poliisin virkatehtäväänsä varten pyytämiä tietoja, ellei salassapito-

säännöksillä suojattavat edut ole merkittävämpiä kuin virkatehtävää varten poliisin pyytämät tiedot. Pykälään kirjattu tiedonsaantioikeus syrjäyttäisi kaikkialla muualla laissa säädettyt salassapitovelvollisuudet, ellei salassapitovelvollisuutta koskevassa säädöksessä erikseen kielletä tietojen luovuttamista poliisille.

Poikkeuksen voi muodostaa joidenkin salassapitosäädösten yhteydessä oleva maininta, jossa nimenomaisesti sanotaan, että tietoja voidaan salassapitovelvollisuudesta huolimatta antaa syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi.

Poliisi ei kuitenkaan voi saada sellaista tietoa, jonka joku viranomainen on saanut henkilöltä, joka on oikeutettu kokonaan kieltäytymään todistamassa jossain asiassa.

Mikäli kyseessä olevan tiedon käyttö todisteena kielletty tai sitä on rajoitettu, on poliisi oikeutettu saamaan tietoa vain sellaisiin tarkoituksiin, joissa kyseisen tiedon käyttäminen on sallittua todistelukielloista-, tai rajoituksista huolimatta.

Lähtökohtana voitaneen kuitenkin siis pitää sitä, että poliisilla on toimivaltuus pyytää virkatehtävää suorittaessaan tietoja vankilalta aina, kun se on tarpeellista ja perusteltua.

Poliisin tiedonsaantioikeudesta vankilan henkilökäytännöistä säädetään tarkemmin laissa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa. (HE 57/1994.)

5.2 Vankeuslaki (23.9.2005/767)

Vankeuslain säädöksissä on eritelty tilanteita, joissa rikosseuraamuslaitoksella on oikeus tarkastaa, lukea ja ottaa jäljennös vankeusvangin käymästä luottamuksellisesta viestinvaihdosta vankilan ulkopuolelle. Vankeuslaissa on samoin eritelty tilanteet, jolloin rikosseuraamuslaitoksella on oikeus kuunnella ja tallentaa vankeusvangin käymät puhelinkeskustelut vankilan ulkopuolelle. Lisäksi vankeuslaissa säädetään, koska on mahdollista kuunnella ja tallentaa vangin tapaamisia vankilassa.

Edellä mainituissa tilanteissa rikosseuraamuslaitoksen haltuun voi päätyä ja päätyykin sellaista tietoa, joka voi olla poliisille tarpeellista joko rikostorjunnallisena tiedustelutietona, tai esitutkintatietona. Kyseisiä tietoja rikosseuraamuslaitos voi luovuttaa poliisille, mikäli poliisilla on taustalla virkatehtävä, jonka suorittamiseen kyseisiä tietoja voidaan tarvita. Tietojen luovuttamisesta säädetään niin vankeuslaissa, kuin laissa henkilötietojen käsittelystä rikosseuraamuslaitoksessa. Hallituksen esityksessä 45/2014, kun vankeuslakia edellisen kerran uudistettiin, esitettiin muutosta tietojen luovuttamiskäytäntöön siten, että kirjeestä, puhelun tai muun sähköisen viestin sisällöstä voitaisiin antaa tieto poliisille vain, jos poliisilla olisi oikeus tiedon saamiseen.

Seuraavassa nostan esiin ja pyrin avaamaan keskeisiä säädöksiä, joiden luomalla toimivaltuudella rikosseuraamuslaitos voi kerätä tietoa omien valvontatoimenpiteiden suorittamiseksi.

5.2.1 Vankeuslaki luku 12 § 2

”Viestin lukeminen ja jäljennöksen ottaminen

Vangille saapunut tai vangilta peräisin oleva kirje, muu postilähetys ja viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä, lähetykseen tai sen lähettäjään taikka vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, -- Kirjeestä, muusta postilähetyksestä ja viestistä saadaan ottaa jäljennös, jos sitä luettaessa käy ilmi, että se todennäköisesti sisältää suunnitelmia taikka tietoja:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta, tai sellaisen rikoksen rangaistavasta yrityksestä; taikka*
- 2) huumausaineen käyttörikoksesta.”*

Pykälän suomalla toimivaltuudella rikosseuraamuslaitoksella on perustellusta syystä oikeus lukea ja ottaa jäljennös vangille osoitetusta tai vangin lähettämästä kirjeestä. Perusteltu syy voi lain pykälän mukaan olla vangin rikostausta, käyttäytyminen vankeuden aikana tai selvä syy epäillä rikollista toimintaa joko vangin tai henkilön, johon vanki on yhteydessä, osalta. Erikseen kirjattu tilanne, jossa mainitaan, että rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, on juuri sellaista tietoa mitä poliisi hyvin todennäköisesti saattaa tarvita rikostorjunnassa tai esitutkinnassa. Tällainen tieto on mielestäni juuri sellaista, mikä poliisilain esitöissä on nostettu esiin muun viranomaisen keräämänä tietona omien valvontatehtäviensä suorittamiseksi. Päätös kirjeiden lukemisesta voidaan kuitenkin lain mukaan tehdä vain kahdeksi viikoksi kerrallaan.

Vankeuslain 12. osan pykälissä 3 ja 4 kielletään kuitenkin lukemasta kirjettä, joka on peräisin vangin ja valvontaviranomaisen tai vangin ja hänen asiamiehensä välisestä kirjeenvaihdosta.

Eduskunnan oikeusasiamies Petri jääskeläinen on päätöksessään 3447/4/09, ottanut kantaa lain tulkintaan vankeuslain 12 luvun 2§:n perusteella tehtyihin toimenpiteisiin. Tuolloin on

ollut voimassa vanha vankeuslaki, mutta lain säädös on pääpiirteissään ollut sama, kuin nykyisin vallitsevassa lainsäädännössä.

Eduskunnan oikeusasiamies on kannanotossaan tuonut esiin muun muassa sen, että päätös lukea vangilta peräisin oleva tai vangille tarkoitettu viesti, voi perustua moneen erilaiseen tietoon ja myös sellaiseen, jonka vankila on saanut poliisilta. Lukemisesta päättävän virkamiehen tulee kuitenkin tehdä päätös itsenäisesti ja oman harkintansa mukaan. Päätöksen tekijä on velvoitettu ottamaan selvää päätöspäätöksen perusteena olevista seikoista. Päätöksen tekijä ei voi tehdä päätöstä sen perusteella, että toisen viranomaisen, tässä tapauksessa poliisin, käsityksen mukaan tilanne on sellainen, että lukemiseen oikeuttavan päätöksen perusteet ovat käsillä. Päätöksen tekijän on vaadittava perusteet poliisin näkemykselle ja siltikin hänen tulee harkita päätöksen tekoa itsenäisesti. (EOA:n ratkaisu 3447/4/09)

5.2.2 Vankeuslaki 12 § 7

”Puhelun kuunteleminen ja tallentaminen

Vangin puhelua saadaan kuunnella ja puhelu tallentaa, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan - - tai puhelun vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syyistä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi - -

Puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava vangille ja sille, johon hän on puhelimitse yhteydessä.

Vangin ja 3 §:ssä tarkoitetun valvontaviranomaisen tai 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen välistä puhelua ei saa kuunnella eikä tallentaa. Jos puhelua kuunneltaessa ilmenee, että kyse on vangin ja edellä mainitun henkilön välisestä yhteydestä, kuuntelu on lopetettava ja tallenne hävitettävä.”

Säädös vangin suorittamien puheluiden kuuntelemisesta on pääosin samankaltainen, kuin säädös kirjeenvaihdosta. Merkittävin ero pykälissä on se, että puhelua kuunneltaessa ja tallennettaessa tulee vangitulle ja sille, kenen kanssa hän puhelimitse puhuu, ilmoittaa etukäteen, että puhelua kuunnellaan ja tarvittaessa tallennetaan. Lain esitöissä (HE 45/2014) kuitenkin koettiin ongelmalliseksi se että, puhelun tallentaminen voitiin aloittaa vasta, kun kuunneltaessa kävi ilmi puhelun asiasisällön sisältävän suunnitelmia tai tietoja rikoksista. Tämä aiheuttaisi käytännössä sen, että tallenne aloitettaisiin joka kerta liian myöhään. Hallituksen esityksessä asia ehdotettiin korjattavaksi siten, että puheluiden kuuntelemisen edellytykset muutetaan samanlaisiksi kirjeen lukemisen edellytysten kanssa si-

ten, että päätös puhelun kuuntelemisesta ja kirjeiden lukemisesta voitaisiin tehdä samanaikaisesti.

Kirjeenvaihtoa koskevassa pykälässä 2a ilmoittamisvelvollisuus on kirjattu siten, että kirjeen lukemisesta ja mahdollisesta jäljennöksen ottamisesta tulee ilmoittaa vangitulle viipymättä, mutta kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluttua. Ilmoittamisen lykkäämisen perusteena voi olla rikoksen selvittäminen tai estäminen. Ilmoitus on viimeistään tehtävä siinä vaiheessa, jos vanki vapautuu ennen kahden viikon määräajan umpeutumista.

Kuten kirjeenvaihtoa koskevassa lainsäädännössä, rikosseuraamuslaitos ei saa kuunnella, eikä tallentaa vangin ja valvontaviranomaisen tai vangin ja hänen asiamiehensä välistä puhelinkeskustelua.

5.2.3 Vankeuslaki 12 § 8

”Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä varmuusosastolla

Varmuusosastolla olevalta vangilta peräisin oleva ja vangille saapunut muu kuin 3 ja 4 §:ssä tarkoitettu kirje, muu postilähetys ja viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä, lähetykseen tai sen lähettäjään taikka vastaanottajaan liittyvästä syystä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Muutoin vangin kirjeenvaihtoon sovelletaan, mitä 1 §:ssä, 2 §:n 2 ja 3 momentissa sekä 2 a, 3–5, 10 ja 11 §:ssä säädetään.”

Varmuusosastolla olevan vangin puhelimen käytön ehtona on, että vanki suostuu siihen, että hänen puhelunsa voidaan kuuntelun lisäksi tallentaa. Muutoin puhelun kuuntelemiseen sovelletaan, mitä 7 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään.

Varmuusosastolle sijoitetun vangin kirjeiden lukeminen ja niistä jäljennöksen ottaminen perustuu samoihin toimivaltuuksiin, kuin muidenkin vankien henkilökohtaisten kirjeiden kanssa toimiessa. Suurin ero varmuusosastolle sijoitetun vangin henkilökohtaisen viestiliikenteen tarkkailussa on se, mikä on säädetty pykälän toisessa momentissa, eli jos varmuusosastolla oleva vanki haluaa käydä keskusteluja puhelimitse vankilan ulkopuolella, tulee hänen suostua siihen, että hänen puheluitaan voidaan tallentaa ilman erityisiä perusteita.

5.2.4 Vankeuslaki 12 § 9 b

”Sähköisen viestinnän valvonta

Sen lisäksi mitä tietoyhteiskuntakaassa säädetään, vankilalla on oikeus tarvittaessa hakea viestin ja puhelun lähettämistä ja vastaanottamista koskevat tiedot joko vangin viestintään käyttämästä laitteesta tai vankilan hallinnoimista viestinnän välittämiseen ja käsitteilyyn tarkoitetuista laitteista ja järjestelmistä.

Vangille saapuneen ja hänen lähettämänsä sähköpostiviestin ja matkapuhelimen tekstiviestin valvonnassa sovelletaan 2–5 §:n säännöksiä.

Sähköpostin lähettämistä ja internetin käyttöä voidaan valvoa teknisellä valvonnalla ja siten, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamies on läsnä.”

Lain pykälä antaa vankilalle oikeuden hakea niin sanotut lokitiedot, eli viestin lähettämistä ja vastaanottamista koskevat tiedot, vangin viestintään käytetystä laitteesta. Samoin vankila saa hakea lokitiedot itse hallinnoimistaan laitteista ja järjestelmistä, mikäli vanki on käyttänyt niitä viestin lähettämiseen.

Lain esitöissä on pidetty tärkeänä juuri tätä oikeutta. Vanhassa vankeuslaissa sähköisen viestinnän valvonnassa noudatettiin soveltuvin osin kirjeitse ja puhelimitse käydyin viestinnän valvonnan säännöksiä. Säännöksiä pidettiin hallituksen esityksen mukaan liian epätäsmällisinä ja kattamattomina. (HE 45/2014.)

Tietoyhteiskuntakaaren (Laki sähköisen viestinnän palveluista 7.11.2014/917) 6. osan 17 luvun pykälän 136 4. momentissa säädetään, että kolmannella osapuolella, joka on ottanut vastaan tai muuten saanut tiedon välitystiedoista, joita ei sille tarkoitettu ei saa käyttää tietoa hyväkseen, ilman viestinnän osapuolten suostumusta, ellei laissa toisin säädetä. Edellä oleva vankeuslain säännös mahdollistaa siis välitys-, eli lokitietojen tarkastelun.

5.2.5 Vankeuslaki 12 § 11

”Päätösvalta --

Kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin lukemisesta 2 §:n 1 momentin, 8 §:n 1 momentin tai 9 b §:n nojalla, 2 §:n 2 momentin mukaisesta lähettäjän selvittämisestä, 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua jäljennöksen ottamisesta, 2 a §:n 1 momentin mukaisesta lukemisesta ilmoittamisesta sekä lähetyksen tai viestin 5 §:ssä tarkoitettua pidättämisestä päättää turvallisuudesta vastaava virkamies taikka hänen tällaisiin tehtäviin erikseen nimeämänsä ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Viestin saa kuitenkin antaa

luettavaksi myös sellaiselle Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle, jolla on oikeus käsitellä turvallisuustietorekisterin tietoja. Puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta päättää turvallisuudesta vastaava virkamies--”

Samoin kuin esimerkiksi monessa pakkokeinolain säädöksessä, myös vankeuslaissa päätösvalta oikeudesta puuttua ihmiset perusoikeuksiin, kuten yksityisyyden suojaan, on annettu vain esimiesasemassa toimivalle virkamiehelle. Mielestäni tällä pyritään varmistamaan toimenpiteiden laillisuus. Toimenpiteiden luvanvaraisuus myös ennaltaehkäisee väärinkäytöksiä ja turvaa vankien perus- ja ihmisoikeuksia.

5.2.6 Vankeuslaki 12 § 11a

”Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto

Tämän luvun mukaisia tehtäviä hoitava virkamies ei saa oikeudettomasti paljastaa vangilta peräisin olevan tai hänelle saapuneen viestin sisällöstä tehtävässään saamaansa tietoa taikka tällaista viestiä koskevaa tunnistamistietoa--

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, 1 momentissa tarkoitetun tiedon saa kuitenkin luovuttaa myös virkamiehelle, joka sitä välttämättä tarvitsee tämän lain mukaisten tehtävien hoitamiseksi.”

Tulkitsen lain säädöstä tässä tapauksessa niin, että virkamies, joka tietoa välttämättä tarvitsee, ei tarkoita poliisimiestä. Koska poliisimies ei vankeuslain mukaan hoida tehtäviä, joita mainitussa laissa säädetään hoidettavaksi. Näin ollen rikosseuraamuslaitoksen virkamies ei saisi luovuttaa virassaan haltuunsa saamia tietoja poliisimiehelle. Ainoastaan esimerkiksi päätöksellä luettu ja mahdollisesti jäljennetty kirje tai kuunneltu ja puhelusta mahdollisesti oleva tallenne, ovat sellaista tietoa, jonka voi luovuttaa poliisimiehelle virallista reittiä pitkin siinä tapauksessa, kun kyseessä on poliisilain neljännen luvun toisen pykälän ensimmäisen momentin tarkoittama tilanne.

5.2.7 Vankeuslaki 12 § 12

”Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset kirjeiden tarkastamis-, lukemis-, jäljentämis- ja pidättämismenettelyistä, puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta sekä sähköisen viestinnän käytöstä ja valvonnasta annetaan valtioneuvoston asetuksella”

Vankeuslaissa olevat säännökset ovat yleissäännöksiä, joita tarkennetaan valtioneuvoston asetuksella vankeudesta (548/2015.) Asetuksen pykälässä 37 sanotaan, että vangin kirjeiden tarkastamisella ei saa aiheuttaa vangille enempää haittaa, kuin toimenpiteiden suorittamiseksi on välttämätöntä. Pykälässä 38 sanotaan, että kirjeen avaamisesta on ilmoitettava vangille. Asetuksen säännös koskee kuitenkin tarkastamista, ei kirjeen lukemista. Lukemisen ilmoittamisesta säädetään vankeuslain 12 luvun pykälässä 2 a.

Puheluiden kuuntelemisesta ja tallentamisesta säädetään asetuksen pykälässä 40. Näistä toimenpiteistä tulee asetuksen mukaan kirjata se, kenen vangin puhelusta on kyse, mihin numeroon vanki on soittanut, tai se numero, josta vangille on soitettu. Lisäksi kirjataan kuuntelemisesta ja tallentamisesta päättänyt henkilö sekä päätöksen peruste. Pykälässä 40 säädetään myös, että mikäli kirje, muu postilähetys tai viesti pidätetään vankeuslain 12 luvun 5 pykälän 1. momentissa säädetystä syystä, kirjataan päätös turvallisuustietorekisteriin. Turvallisuustietorekisteristä säädetään laissa henkilötietojen käsittelystä rikosseuraamuslaitoksessa. Vankeuslain 12 luvun 5 pykälän 1 momentissa säädetään kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin pidättämisestä seuraavaa: ” Vangin lähettämä tai hänelle saapunut kirje, muu postilähetys tai viesti saadaan pidättää, jos pidättäminen on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi...”

5.2.8 Vankeuslaki 13 § 2

”Tapaamistilat ja valvonta--

Tapaamista on tarpeellisella tavalla valvottava. Muita tapaamisia kuin valvomatonta tapaamista voidaan valvoa teknisellä valvonnalla -- Tekninen valvonta käsittää teknisellä laitteella tapahtuvan kuvan katselun ja tallentamisen -- Teknisellä laitteella tapahtuvasta valvonnasta on asianmukaisella tavalla ilmoitettava vangille ja tapaajalle --

Jäljempänä 3 §:ssä tarkoitettussa valvotussa tapaamisessa vangin ja tapaajan välinen keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella, jos se on tarpeen -- rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi -- Keskustelun kuuntelusta ja tallentamisesta on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava vangille ja tapaajalle. Varmuusosastolle sijoitetun vangin valvotun tapaamisen keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa.”

Hallituksen esityksessä 45/2014 on esitetty, että tapaamiseen ja sen valvomiseen liittyvää lainsäädäntöä selvennetään. Esityksessä todetaan, että tapaamisen kuunteluun ja tallentamiseen voitaisiin jatkossa käyttää samoja perusteita, kuin puhelun kuunteluun ja tallentamiseen. Lisäksi esityksessä sanotaan, että varmuusosastolle sijoitetun vangin valvottoman tapaaminen pystyttäisiin aina kuuntelemaan ja tallentamaan.

5.2.9 Vankeuslaki 19 § 2

”Ilmoitus kirjeen, puhelun tai muun viestin sisällöstä

Vangilta peräisin olevan tai hänelle saapuneen kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin taikka vangin puhelun tai muun sähköisen viestin sisällöstä saadaan antaa tieto poliisille, muulle esitutkintaviranomaiselle tai syyttäjälle, jos se on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Samoin edellytyksin voidaan antaa viestistä jäljennös tai tallenne. Tiedon antamisen edellytyksenä on, että tiedon vastaanottavalla viranomaisella on oikeus tiedon saamiseen.”

Tämä säännös on vankeuslain tärkein säännös, kun mietitään tämän opinnäytetyön aihetta. Tällä säännöksellä annetaan vankilalle oikeus antaa poliisille tietoja, joita se on omien valvontatoimenpiteidensä suorittamiseksi saanut haltuunsa muun muassa kirje- ja puheluliikennettä valvoessaan. Säännös ei kuitenkaan ole yleistoimivaltainen tiedonantamis pykälä vaan tietojen luovuttaminen poliisille on tapauskohtaisesti aina harkittava, jotta vankien perustuslailla suojattu yksityisyys säilyy.

Hallituksen esityksessä 263/2004, ehdotettiin että vankeuslain 19. lukuun otetaan säännökset niistä ilmoituksista, joita vankilan virkamiehet saavat tehdä oman organisaationsa ulkopuolella olevalle viranomaiselle tai virkamiehelle.

Tilanteissa, joissa vankila on saanut esimerkiksi kirjeitä lukemalla tai puheluita kuuntelemalla haltuunsa sellaista tietoa, jolla on merkitystä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, voi vankila toimittaa haltuunsa saamat tiedot poliisille, syyttäjälle tai muulle esitutkintaviranomaiselle. Esityksen mukaan tiedon voisi toimittaa suullisesti tai kirjallisesti.

Samalla perusteella voitaisiin poliisille toimittaa vangin lähettämästä tai vangille osoitetusta kirjeestä kopio, sekä vangin käymästä puhelusta otettu tallenne.

Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on kannanotossaan 3447/4/09 käsitellyt pykälän suomaa toimivaltuutta ja ottanut kantaa lain tulkintaan. Jääskeläisen mukaan vankeuslaki ei anna poliisille toimivaltuutta päättää vangin kirjeiden lukemisesta. Ratkaisussa

esillä olleessa tilanteessa Jääskeläinen on todennut vankilan antaman selvityksen perusteella, että vankila olisi viitannut vankeuslain 19 luvun §2. pykälään tavalla, jonka seurauksena on syntynyt ajatus, että vankilan käsityksen mukaan poliisilla olisi oikeus vankeuslain 19 §2 pykälän perusteella vaatia vankilaa lukemaan kirjeitä ja toimittamaan niistä saatuja tietoja poliisille. Kuten jo edellä todettiin, näin asia ei kuitenkaan ole.

Jääskeläinen on tulkinnut lakia siten, että vankeuslain 19 luvun 2 § antaa ainoastaan yksittäistapauksessa vankilalle mahdollisuuden toimittaa poliisille tiedon, joka vankilan käsityksen mukaan on tärkeä poliisille rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Pykälä ei Jääskeläisen näkemyksen mukaan anna poliisille toimivaltuutta vaatia vankilaa loukkaamaan luottamuksellisen viestin suoja, sillä perusteella, että poliisi saisi tarvitsemiaan tietoja.

5.3 Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa (7.8.2015/1069)

5.3.1 Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa, luku 3 § 14

”Tietojen luovuttaminen poliisille, Maahanmuuttovirastolle ja vastaanottokeskukselle Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja muualla laissa säädetään, Rikosseuraamuslaitos voi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa poliisille rikoksesta epäiltyä, tuomittua, vankia, Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön otettua ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavaa koskevat seuraavat yksilöidyt tiedot, jos tiedot ovat tarpeen rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi tai syyteharkintaan saattamiseksi, etsintäkuulutetun henkilön kiinniottamiseksi taikka henkilön luotettavuutta edellyttävää poliisin lupaa tai hyväksyntää varten:

- 1) 4 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettut yksilöintitiedot;*
- 2) täytäntöönpanorekisterissä olevat tiedot rikoksista ja tuomioista, tutkintavangin erillään pitämisen ja yhteydenpitomahdollisuuksien rajoittamisen tarpeesta sekä muista häntä koskevista erityisistä määräyksistä sekä rangaistuksen täytäntöönpanon tai tutkintavankeuden toimeenpanon alkamisesta ja päättymisestä;*
- 3) yhdyskuntaseuraamusrekisterissä olevat tiedot yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoa varten laaditun suunnitelman sisällöstä ja ehdoista sekä yhdyskuntaseuraamusta suorittavan täytäntöönpanoon liittyvien ehtojen rikkomisesta;*
- 4) valvonta- ja toimintarekisterissä olevat tiedot vangin ja Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön otetun sijoittamisesta Rikosseuraamuslaitoksessa, yhteyksistä Rikosseuraamuslaitok-*

sen yksikön ulkopuolelle sekä karkaamisesta ja avolaitoksesta luvatta poistumisesta, poistumislupa-, opintolupa- ja siviilityölupaehtojen rikkomisesta sekä Rikosseuraamuslaitoksen yksikön ulkopuoliseen laitokseen sijoittamiseen liittyvien ehtojen rikkomisesta --”

Tämän pykälän mukaan Rikosseuraamuslaitos saa luovuttaa omista henkilörekistereistään tietoja poliisille, mikäli tiedot koskevat pykälässä mainitussa asemassa olevaa henkilöä ja tiedot ovat merkityksellisiä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, rikosasian syyteharkintaan saattamiseksi tai etsintäkuulutetun kiinniottamiseksi.

Yksilöintitiedot on eritelty lain 2 luvun 4§:ssä ja niitä ovat: nimi, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kotikunta ja osoite sekä mahdolliset henkilötuntemerkit. Lisäksi on mahdollista lisätä tietoihin valokuva rekisteröidystä. Hallituksen esityksessä 263/2014 on valokuvan luovutusosoikeutta pidetty tärkeänä ja perusteltu sillä, että esitutkintaa suorittavilla viranomaisilla voi olla tarve saada ajantasainen kuva henkilöstä, joka on suorittamassa vapauteen kohdistuvaa rangaistusta. Valokuvan tarpeellisuus voisi konkretisoitua esimerkiksi etsintäkuulutusta varten.

Pykälän muissa kohdissa luovutettavaksi soveltuvat tiedot on luetteloitu suoraan pykälään tyhjentävällä listalla.

Samaan edellä mainittuun pykälään on myös kirjattu oikeus rikosseuraamuslaitoksella luovuttaa tiedot ulkomaalaista koskevia tietoja maassaolon edellytysten selvittämiseksi samoista rekistereistä, niin poliisille, kuin maahanmuuttovirastolle.

5.3.2 Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa, luku 3 § 24

”Tietojen luovuttamisen menettely 14–23 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa

Edellä 14–23 §:ssä tarkoitettut tiedot voidaan antaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai muutoin sähköisesti.

Edellä 14–23 §:ssä säädetystä tietojen luovuttamisesta päättää rekisterinpitäjä tai sen määräämä Rikosseuraamuslaitoksen virkamies.”

Tämän lain pykälän on tarkoitus helpottaa tiedon eteenpäin siirtämistä antamalla mahdollisuuden tehdä se myös muutoin sähköisesti kuin teknisellä käyttöyhteydellä, eikä kirjallisesti tai asiakirjalla. Esimerkiksi tilanne, jossa poliisi haluaa tarkastaa, onko joku vanki ollut vankilassa tutkittavan rikoksen tekohetkellä, poliisi voi tarkastaa asian teknisen käyttöyhteyden avulla vankilasta (HE 292/2014.)

5.3.3 Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa, luku 3 § 26

”Tietojen luovuttaminen turvallisuustietorekisteristä

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja muualla laissa säädetään, Rikosseuraamuslaitos voi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa poliisille, pääesikunnalle, Tullille ja rajavartiolaitokselle turvallisuustietorekisterin tietoja, jotka ovat välttämättömiä turvallisuus-tietorekisterin mukaisiin käyttötarkoituksiin. Tietoa luovutettaessa on ilmoitettava, kuinka luotettava tieto on.”

Pykälä antaa Rikosseuraamuslaitokselle oikeuden luovuttaa tietoja turvallisuustietorekisteristä poliisille, mikäli sitä ei muualla lainsäädännössä erikseen kielletä. Tiedon luovuttamisen edellytyksenä on, että tieto luovutetaan rekisterin mukaisiin käyttötarkoituksiin. Laissa henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa 8 §:ssä sanotaan turvallisuustietorekisteristä, että siihen voidaan tallentaa tietoja rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Näin ollen, poliisi voi pyytää rikostorjunnallisesti tai esitutkinnallisesti tärkeää tietoa rikosseuraamuslaitokselta turvallisuustietorekisteristä. (HE 292/2014.)

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on kuitenkin edellyttänyt, että tieto, joka luovutetaan turvallisuustietorekisteristä, on välttämätöntä rikosten estämiseksi tai selvittämiseksi ja tietosisällöt on oltava täsmennettyjä, sekä ilmeisen tarpeellisia. Lisäksi annetun tiedon yhteydessä on annettava arvio siitä, kuinka luotettavana tietoa voidaan pitää (PeVL 19/2012 vp.)

5.3.4 Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa, luku 2 § 8

”Turvallisuustietorekisteri

Turvallisuustietorekisteri sisältää vankilassa tai vankilasta käsin tapahtuvan taikka vankeusaikaisen rikollisuuden ehkäisemiseksi ja selvittämiseksi sekä laitosturvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia tietoja henkilöistä, joiden on syytä epäillä:

- 1) syyllistyvän tai syyllistyneen rikokseen, josta saattaa seurata vankeutta; tai*
- 2) myötävaikuttavan tai myötävaikuttaneen rikokseen, josta saattaa seurata enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta.*

Turvallisuustietorekisteri voi sisältää rekisteröityä koskevia:

- 1) seurantaperustetta koskevia tietoja;*
- 2) osoitetietoja;*
- 3) kirjeenvaihtotietoja sekä tapaamisia, puheluja ja muita teleyhteyksiä koskevia tietoja;*

- 4) luvattomia esineitä ja aineita koskevia tietoja;
- 5) tili- ja rahaliikennetietoja;
- 6) vankilatapahtumatietoja, rikokseen syyllistymistä tai vankilan turvallisuutta vaarantavaa tapahtumaa koskevia vihjetietoja taikka muita turvallisuustietoja;
- 7) rekisteröityyn liitettävissä olevaa yritystä, yhteisöä tai muuta organisaatiota koskevia tietoja;
- 8) rikollisjärjestötietoja;
- 9) henkilösuhdetietoja;
- 10) ajoneuvotietoja.

Rekisteri voi sisältää tietoja myös muista poikkeuksellisista turvallisuutta vaarantavista tapahtumista vankilassa sekä tällaisiin tapahtumiin liittyvistä henkilöistä. Muuta henkilöä kuin vankia tai Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön otettua koskeva rekisterin käyttötarkoituksen kannalta välttämätön tieto voidaan tallettaa rekisteriin, jos henkilön voidaan perustellusti epäillä syyllistyvän rikokseen tai vaarantavan vankilan turvallisuutta.

Tietoja tallettaessa niihin on liitettävä arvio tietojen antajan luotettavuudesta ja tietojen oikeellisuudesta, jos se on mahdollista.”

Turvallisuustietorekisteriin tallennettavat tiedot ovat mielestäni tärkeimpiä tietoja, joita rikosseuraamuslaitos voi omien valvontatoimenpiteidensä suorittamisen yhteydessä järjestelmiinsä tallentaa, kun mietitään mitä tietoa poliisi tarvitsee ja voi saada rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi. Tässä yhteydessä tulee kuitenkin huomioida ja muistaa se, että poliisilla ei ole oikeutta päättää, mitä tietoja Rikosseuraamuslaitos tallentaa turvallisuustietorekisterin. Poliisi ei voi myöskään vaatia Rikosseuraamuslaitosta esimerkiksi kuuntelemaan jonkin henkilön puhelua ja tallentamaan puhelun tietosisältöä turvallisuustietorekisteriin.

Turvallisuustietorekisteriin tallennettava tieto ja sen perusteet on luetteloitu tyhjentävästi suoraan pykälään. Hallituksen esityksessä 292/2014 on todettu, että lista on siksi yksityiskohtainen ja tyhjentävä, koska perustuslakivaliokunnan lausunto (PeVL 19/2012 vp), on niin edellyttänyt. Lakiesitys (HE 2/2012 vp), johon perustuslakivaliokunta antoi lausuntonsa, vedettiin takaisin sen puutteellisuuden vuoksi, mutta se otettiin huomioon uudessa lakiesityksessä HE 292/2014vp.

Turvallisuustietorekisteriin tallennetaan sellaista tietoa, jota ei ole tallennettu muihin Rikosseuraamuslaitoksen rekistereihin. (HE292/2014) Sen vuoksi turvallisuustietorekisterin

tietojen luovuttamisesta säädetään eri lain pykälässä, kuin muiden rekisterien tietojen luovutuksesta.

Hallituksen esityksen 292/2014 mukaan turvallisuustietorekisteriin tallennetaan tietoa vankeusaikaisen, joko vankilassa tai vankilasta tapahtuvan, rikollisuuden estämiseksi tai selvittämiseksi. Sen lisäksi tietoa tallennettaisiin laitosturvallisuuden ylläpitämiseksi sellaisista henkilöistä, joiden on vähintään syytä epäillä syyllistyvän tai syyllistyneen sellaiseen rikokseen, josta on säädetty vankeusuhkainen rangaistus. Toinen vaihtoehto on, että henkilön epäillään myötävaikuttavan tai myötävaikuttaneen rikokseen, josta voi seurata enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta.

Turvallisuustietorekisteriin voidaan tallentaa turvallisuustietorekisterin käytön kannalta välttämättömiä tietoja, esimerkiksi vankien puhelutietoja, sekä puheluiden lokitietoja, kirjeiden tai muiden postilähetyksien tietosisältöä tai valvottujen tapaamisien teknisen valvonnan tallenteiden tietosisältöä. Edellä mainittujen tilanteiden tietojenkeruun toimivallasta säädetään vankeuslaissa.

Pykälässä säädettyjen tietojen tallentamista turvallisuustietorekisteriin on hallituksen esityksessä 292/2014 pidetty välttämättöminä, koska ne liittyvät olennaisesti rikollisuuden estämiseen ja selvittämiseen.

5.4 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (22.8.2003/761)

5.4.1 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa, luku 3 § 13

”Poliisin oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä

Poliisilla on sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona tarpeellisia tietoja rekistereistä siten kuin asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, seuraavasti: --

2) rikosten estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi tai henkilön luotavuutta edellyttävän poliisin lupaa tai hyväksyntää varten henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain (1069/2015) 14 §:n 1 ja 2 momentissa säädetystä Rikosseuraamuslaitoksen tietojärjestelmästä tuomitusta, vangista ja Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön otetusta henkilöstä.”

Tällä pykälällä säädetään poliisin tiedonsaantioikeudesta vankilan omista rekistereistä. Kuten poliisilain säädöksessä, on tiedonsaantioikeus ehdollinen siten, että poliisilla oltava virkatehtävä taustalla, jotta tietoa voidaan pyytää tai saada.

Edellä oleva pykälä antaa poliisille oikeuden saada vankilalta tietoa, jota vankila on kerännyt omien valvontatoimenpiteidensä suorittamiseksi ja tallentanut omiin rekistereihinsä.

Viittaussäännösten kautta on tulkittavissa, että oikeus saada tietoja ulottuu kaikkiin neljään rikosseuraamuslaitoksen rekisteriin. Laissa henkilötietojen käsittelystä rikosseuraamuslaitoksessa (1069/2015) säädettyjä rekisterejä ovat: 1. täytäntöönpanorekisteri, 2. yhdyskuntaseuraamusrekisteri, 3. valvonta- ja toimintarekisteri, sekä 4. turvallisuustietorekisteri.

On kuitenkin huomattava, että kyseessä oleva lain pykälä laissa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa ei anna poliisille toimivaltuutta saada turvallisuustietorekisteristä muita tietoja kuin laissa henkilötietojen käsittelystä rikosseuraamuslaitoksessa 2. luvun §4 pykälän mukaiset yksilöintiedot.

Tietojen luovuttamisesta turvallisuustietorekisteristä säädetään erikseen laissa henkilötietojen käsittelystä rikosseuraamuslaitoksessa, pykälässä 26.

5.4.2 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa, 3 luku § 14

”Muiden viranomaisten tietojen luovuttaminen poliisille suoraikäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten

Poliisin henkilörekistereihin voivat, siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, suoraikäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten luovuttaa:

1) -- vankeinhoitoviranomaiset tuntomerkkitietoja vapauteen kohdistuvaa rangaistusta suorittavista tai suorittaneista henkilöistä --”

Pykälä antaa vankilalle oikeuden tallettaa suoraan poliisin tietojärjestelmiin tuntomerkkitietoja ihmisestä, joka on kärsimässä tai kärsinyt vapausrangaistusta. Mikäli vankila ei talleta tietoja suoraan rekisteriin, se voi vaihtoehtoisesti luovuttamista varten muodostaa yksittäisistä tiedoista tietojoukon.

5.5 Esitutkintalaki (22.7.2011/805)

”ETL 11 luku § 8

Tietojen saaminen viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä

Rikoksen selvittämiseksi tarvittavien tietojen saamisesta viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä säädetään poliisilain 4 luvun 2 ja 3 §:ssä --”

Esitutkintalaissa ei ole erikseen säädetty poliisin tiedonsaantioikeuksista esitutinnan aikana. Esitutkintalain 11 luvun 8 §:ssä ainoastaan viitataan selvyuden vuoksi poliisilain 4 luvun 2 § pykälään, joka antaa poliisille toimivallan tiedonsaantiin viranomaiselta myös rikoksen selvittämiseksi. (Rantaeskola ym. 2014, 290)

6 LOMAKEHAASTATTELU

Mikäli aikataulullisesti olisi ollut mahdollista, olisin haastatellut vastaajani erikseen ja kasvotusten. Se ei kuitenkaan onnistunut, joten päädyin lähettämään haastattelulomakkeen sähköpostitse. Ennen lomakkeen lähettämistä olin kuitenkin yhteydessä jokaisen haastateluun vastanneen kanssa ja kysyin heidän halukkuuttaan osallistua tämän tutkimuksen tekemiseen. Jokainen heistä ilmoitti vapaaehtoisesti halunsa olla mukana, ja he vastasivatkin ripeästi lähettämäni haastattelulomakkeeseen.

Haastattelukysymyksiä laatiessani halusin vastaajien nostavan esiin heidän mahdollisesti havaitsemiaan epäkohtia nykyisissä tietopyyntöjen ja tiedonvälityksen käytänteissä. Siksi kysyin sitä suoraan haastattelulomakkeessa. Lisäksi halusin heidän ottavan yleisesti kantaa tietopyyntöjen nykytilaan ja sitä koskevaan lainsäädäntöön sekä siihen, miten heidän mielestään asiat tänä päivänä toimivat käytännön tasolla.

6.1 Millaisena koet tietopyyntöjen nykytilan?

Vastaaja 1 (poliisi 1):

- Poliisin ja vankilan välinen tiedonvaihto toimii tällä hetkellä omalla alueellani erittäin hyvin. Emme kuitenkaan käytä kirjallisia tietopyyntöjä, vaan suhteemme omien "lähivankiloiden" henkilökuntaan on muodostunut niin hyväksi, että vaihdamme tietoja pääasiassa sähköpostilla, puhelimitse tai ihan kasvokkain.

Vastaaja 2 (Rise 1):

- Omassa työssäni saan tietopyyntöjä sekä sähköpostitse että puhelimitse. Tämä on mielestäni käytännöllistä, asioista on hyvä voida keskustella vapaamuotoisesti tietojen vaihdon ja asioiden hoitamisen sujuvuuden vuoksi. Joka tapauksessa tietojen vaihdon laillisuudesta

on oltava selvyys ja toiminnan dokumentoinnin vuoksi olen kaikki pyynnöt pyytännyt loppujen lopuksi sähköpostitse niiden dokumentoinnin vuoksi.

Tiedän kuitenkin, että joka paikassa asiat eivät suju näin mutkattomasti, vaan tietojen vaihto on hankalampaa sekä aikaa vievää, mikä osittain johtuu lainsäädännön puutteellisuudesta. Tällä tarkoitan sitä, että laki ei ole täysin aukoton sen suhteen, kuka tietoa saa välittää ja kenelle. Meidän laitoksessa asia on hoidettu siten, että virkamiesten tehtävänkuvissa on määritelty ne henkilöt, jotka tietoa voivat välittää.

Vastaaja 3 (Rise 2):

- Oman käsitykseni mukaan tietojenvaihto vankilasta poliisin suuntaan toimii pääosin hyvin ja käytännössä poliisi saa tällä hetkellä haluamansa tiedon vankilasta niiltä osin, kun tietoa on olemassa. Tämän mahdollistaa poliisilain 4 luvun 2 §, jonka perusteella poliisin tiedonsaantioikeus on varsin kattava.

Vastaaja 4 (Rise 3):

- En näe niissä mitään maata kaatavia ongelmia. Tietopyyntöjen lukumäärä ei ole iso ja ne ovat yleensä hyvin selkeitä. Kirjallista pyyntöä on edeltänyt puhelinkeskustelu (tutkinnanjohtaja), jossa on tulevaa pyyntöä käyty läpi.

Kaikkien vastaajien näkemysten mukaan tietopyyntöjen nykytila on hyvä ja tiedonvaihto toimii riittävän hyvin. Kuten jo muualla työssäni olen tuonut esille, näkyy myös vastauksissa se, että tiedonvaihdossa ja tietopyyntöjen tekemisessä on erilaisia käytänteitä. Tietopyyntöjä tehdään niin sähköpostitse, kuin puhelimitse. Edellä mainittujen tapojen yleistyminen johtuu siitä, että nykyinen lainsäädäntö antaa siihen mahdollisuuden. Kaksi vastaajista kertoi heidän käytäntönsä olevan se, että ennen kirjallisen tietopyynnön lähettämistä asiasta käydään vapaamuotoisempi keskustelu, jossa tulevaa tietopyyntöä käydään läpi. Tämä helpottaa yksilöimään tietoa ja antaa myös mahdollisuuden tuoda esille muutakin tietoa, joka mahdollisesti kiinnostaa kyseessä olevan asian yhteydessä.

Yksi vastaajista kertoi vaativansa tietopyynnöt sähköpostitse, jotta se tulee dokumentoitua.

Yksi vastaaja myös ilmaisi tyytymättömyytensä lainsäädäntöä kohtaan, sillä lakiin ei ole riittävän tarkasti määritelty henkilöitä, jotka saavat tietoa käsitellä ja välittää.

Yksi vastaajista kertoi, etteivät he käytä varsinaisia kirjallisia tietopyyntöjä, vaan tietoa vaihdetaan puhelimitse, sähköpostitse sekä kasvokkain. Vastaus ei erittele, mitä tietoa esi-

merkiksi puhelimitse vaihdetaan. Mielestäni asian kanssa tulisi olla melko tarkkana, sillä ainakin salassa pidettävän tiedon vaihdon tulisi liittyä virkatehtävään ja se tulisi myös dokumentoida.

6.2 Mitkä ovat keskeisimmät epäkohdat nykykäytännöissä, lähetettäessä tietopyyntöjä poliisilta vankilalle?

Vastaaja 1:

- Kuten edellä mainitsin epäkohtia ei tällä hetkellä ole. Voisin hyvin kuvitella, että liika byrokraattisuus, lainsäädäntöön tuijottaminen ja henkilökohtaisten suhteiden puuttuminen olisivat omiaan vaikeuttamaan tiedon saannin helppoutta.

Vastaaja 2:

- Keskeisimmät epäkohdat löytynevät tietopyyntöjen sisällöstä, niiden tarkkuudesta ja siitä, miten kumpikin viranomaisen tulkitsee omaa toimintaansa koskevaa lainsäädäntöä. Eteen on tullut tilanteita, joissa poliisilla on ollut oikeus pyytää jotain tietoa rikosseuraamuslaitokselta, mutta meidän on itse harkittava, onko meillä sitten lain mukaan mahdollisuutta ko. tietoa poliisille välittää. Tämä pitäisi olla tulkitsematta selvää. Meidän ei pitäisi joutua pohtimaan sitä, voimmeko jotain tietoa poliisille välittää, jos poliisi nimenomaan on sitä pyytänyt. Esimerkki tällaisesta tilanteesta: Tutkintavangilla on yhteydenpitörajoitukset ja hän on lähettämässä vankilasta kirjettä henkilölle, johon hän ei saisi olla yhteydessä. Poliisi pyytää tietoja kirjeen sisällöstä. Jotta me voimme kirjeen lukea, täytyy tutkintavankeuslain mukaiset lukemisperusteet täytyä. Lukemispäätöstä ei tehdä sillä perusteella, että poliisi pyytää tietoja kirjeen sisällöstä vaan tutkintavankeuslain perusteella.

Käytännössä poliisin ja rikosseuraamuslaitoksen virkamiehillä ei myöskään ole aina riittävää tuntemusta toisiaan koskevasta lainsäädännöstä, mikä hidastaa tietojen vaihtoa. Poliisilla ei aina ole tietoa siitä, mitä kaikkea tietoa Rikosseuraamuslaitoksella on, mikä voi johtaa siihen, että tärkeää ja jopa ratkaisevaa tietoa voi jäädä hyödyntämättä, mikäli sitä ei osata edes pyytää. Vankeus- ja tutkintavankeuslaissa ei ole kovin selkeästi määritelty tilanteita, joissa Rise voi jakaa tietoa poliisille ilman poliisin pyyntöä.

Vastaaja 3:

- Minulla ei ole tiedossa merkittäviä epäkohtia, jotka olisivat estäneet tiedonvaihdon, mutta ainakin seuraavia epäkohtia on ilmennyt joissain tapauksissa.

- Tietopyyntöä ei ole esitetty aina kirjallisesti.
- Tietopyyntö on lähetetty väärään paikkaan tai väärälle henkilölle vankilaan. Joskus ollut poliisissa epäselvyyttä siitä, että milloin tietopyyntö lähetetään vankilaan (ja mihin vankilaan) ja milloin keskusrikospoliisin PTR-toimintoon sijoitetulle Rikosseuraamuslaitoksen yhdyshenkilölle.
- Tietopyyntö ei ole ollut riittävän yksilöity.

On esiintynyt epäselvyyttä siitä, miten vankiloista saatua tiedustelutietoa voidaan käyttää esitutkinnassa. Esimerkiksi Risen Turvallisuustietorekisterin tietoja ei saa suoraan käyttää esitutkintamateriaalina, jos siitä ei ole erikseen sovittu yksittäistapauksissa poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä

Vastaaja 4:

- Tänä päivänä näen käytännön järjestelyt hyvin toimivina. Meillä ei ole ollut ongelmia. Niihin on voitu vaikuttaa ennakoivalla toiminnalla (keskustelu vankila >< poliisi).

Vastaajien mukaan mitään maata kaatavia ongelmia tai epäkohtia ei ole. Vastauksista on kuitenkin aistittavissa, että toimintaa voisi tarvittaessa tehostaa.

Kahden vastaajan mukaan ongelmia ei ole, tai ne on paikallisella tasolla jo ratkaistu. Heistä molemmat korostavat henkilökohtaisien suhteiden ja avoimen keskustelun organisaatioiden välillä olevan tärkeitä tiedonvaihdon tehokkuuden ja toimivuuden takaamiseksi.

Kahden vastaajan mukaan joitakin epäkohtia kuitenkin on. Kumpikin heistä nostaa esille sen, että tietopyynnön sisältö ei välttämättä ole riittävän tarkka. Tuolloin voi jäädä saamatta sellaista tietoa, mitä ei välttämättä ole osattu pyytää.

Kahden vastaajan mukaan lainsäädäntö itsessään voi muodostua ongelmaksi. Toinen heistä oli sitä mieltä, että liika byrokraattisuus voi hankaloittaa tietojen vaihtoa. Toisen vastaajan mukaan huolta aiheuttaa poliisien ja rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön lain tunteminen. Hänen mukaansa molemmissa organisaatioissa ei välttämättä ole aivan riittävästi tietoa tai ymmärrystä laeista, jotka säätelevät tietojen vaihtoa.

Epäkohtina vastauksissa nousi esille myös se, että tietopyyntö on lähetetty väärään paikkaan tai väärälle henkilölle. Lisäksi epätietoisuutta on ollut vankilasta saadun tiedon esitutkintakelpoisuudesta.

6.3 Kuinka niitä (epäkohtia) voitaisiin karsia ja toimintaa kehittää?

Vastaaja 1:

- *Henkilökohtaiset suhteet molemmin puolin ovat omiaan edistämään kaikenlaista yhteistyötä.*

Vastaaja 2:

- *Viimeksi mainitsemaani ongelmaan löytyy ratkaisu koulutuksen ja virkamiesvaihdon kautta. Lisätään yksinkertaisesti yhteistyötä ja toistemme työn tuntemista, mikä nähdäkseni auttaisi paljonkin. Ne virkamiehet, jotka tuntevat toistensa työn sisältöä, vaihtavat tietoa useammin ja vaivattomammin. Heidän ei tarvitse joka kerta käydä läpi eri lakeja ja pykälää varmistuakseen siitä, mitä tietojen vaihto, pyytäminen ja antaminen, vaatii. Myös tiedon sisältömuodon huomioimiseen yhteistyökoulutukset olisivat hyviä. Poliisilla täytyy olla parempi tieto siitä, mitä tietoa Rise vangeista kerää, jotta poliisi voi sitä tietoa pyytää.*

Yhteinen lainsäädäntö eri viranomaisten välisestä tiedonvaihdosta saattaisi olla hyvä, mutta ei se varmasti ongelmaton ole. Yksittäisten virkamiesten näkökulmasta on huono, jos hänen toimintaa koskeva lainsäädäntö on hyvin useassa laissa, verrattuna siihen, että lakeja on vain muutama, jotka sitten tunnetaan paremmin. Vankeus- ja poliisilaki pitäisi olla näiltä osin yhtenevät ja rinnakkain päivitetyt/uudistetut.

Vastaaja 3:

- *Tietopyyntö olisi syytä tehdä aina kirjallisesti, vähintään muodollisella sähköpostilla, varsinkin jos tietoa tullaan mahdollisesti käyttämään esitutkinnassa.*

Tietopyyntöjen tekemisestä riittävä ohjeistus, josta onkin sovittu poliisin ja Risen välisessä valtakunnallisessa yhteistyösopimuksessa sekä tuon sopimuksen pohjalta tehdyissä poliisilaitosten ja sen alueella toimivan vankilan välisessä paikallissopimuksessa. Näissä sopimuksissa on ja tulisi määritellä mihin tietopyynnöt lähetetään ja siitä tulisi tiedottaa riittävästi poliisilaitoksissa.

Tietopyynnöille olisi hyvä olla yksi yhtenäinen lomake, joka ohjaisi kirjaamaan siihen oikeat ja tarvittavat tiedot riittävän yksilöidysti, jolloin vankilan edustajan on helpompi vastata pyyntöön.

Tietopyynnöstä tulee ilmetä se, mihin tietoa käytetään ja tiedustelutiedon osalta pitää sopia aina erikseen sen käytettävyydestä esitutkinnassa. Esimerkiksi on arvioitava tiedon luotettavuus, johon vankiloissa käytetään 4x4-mallia (tietolähteen luotettavuus: A/ B/ C/ X ja tiedon luotettavuus: 1/ 2/ 3/ 4).

Vastaja 4:

- Ennakoiva toiminta. Poliisiviranomaisten olisi hyvä tuntea Rikosseuraamusalan lainsäädäntöä, ennen kaikkea vankien oikeuksia. Ne voivat olla vielä mittavammat kuin siviilissä rikoksesta epäillyllä.

Kolmen vastaajan mukaan toiminnan kehittäminen liittyy jollain lailla lainsäädäntöön ja sen tuntemiseen. Heidän vastauksistaan käy ilmi, että vallitsevan lainsäädännön tunteminen ja oikea tulkinta nopeuttaisi tiedonvaihtoa. Heidän mielestään ongelma olisi ratkaistavissa henkilöstön koulutuksella.

Yhden vastaajan mukaan hyvät henkilökohtaiset suhteet edesauttavat yhteistoimintaa.

Yksi vastaajista ehdottaa virkamiesvaihtoa, jotta poliisin ja rikosseuraamuslaitoksen työntekijöillä olisi parempi kokonaiskuva toistensa työstä, jolloin myös ymmärrys tehtäväkentästä laajenisi. Hänen mukaansa tämä edesauttaisi ja tehostaisi tiedonvaihtoa. Hän nostaa esille myös ajatuksen lainsäädännön yhtenäistämisestä, jolloin toimivaltuudet ja oikeudet eivät olisi niin moneen lakiin ripoteltuna.

Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että tietopyyntöjen tekemiseen olisi oltava riittävä ohjeistus, jotta tietopyynnot olisivat riittävän laadukkaita ja niihin olisi helpompi vastata.

6.4 Mitä mielestäsi tietopyynnöistä tulisi käydä ilmi?

Vastaja 1:

- Tietopyyntöjen - olivatpahan ne sitten kirjallisia tai esim. puhelimitse tehtyjä - pitää tietysti perustua lakiin ja niiden taustalla tulee olla aina virkatehtävä. Tiedustelutieto JR-rikollisiin/-rikollisuuteen liittyen perustuu myös virkatehtävään ja sitä vaihdetaankin vankilaviranomaisten kesken hyvinkin tiiviisti.

Vastaja 2:

- Tietopyynnössä tulee mainita peruste, lakipykälät, johon tietopyyntö perustuu sekä sen pitää olla riittävästi yksilöity. Toisaalta pyynnössä olisi hyvä tuoda tarvittaessa esille myös se, mikäli poliisi on kiinnostunut kaikesta ko. asiaan tai vankiin liittyvistä asioista, jolloin Risen virkamies osaa mahdollisesti välittää poliisille myös sellaisen tiedon, jota poliisi ei osaisi itse erikseen pyytää. Tässä kohtaa on kuitenkin muistettava ne lakiperusteet, joiden mukaan Risellä on oikeus ja mahdollisuus välittää tietoa ilman poliisin pyyntöä. Tietopyynnössä olisi hyvä myös mainita se, tullaanko tietoa mahdollisesti käyttämään oikeudenkäynnissä todisteena sellaisenaan, vai analysoituna vai miten. Tämä on tarpeen sen vuoksi, että Risessä osataan dokumentoida tieto riittävällä tarkkuudella tulevaisuutta varten.

Vastaaja 3:

- Tiedon pyytäjä, millä perusteella tietoa pyydetään (lainkohta), mihin tietoa käytetään, riittävän yksilöity pyyntö siitä mitä tietoa halutaan, mihin tiedot toimitetaan.

Vastaaja 4:

- Mitä tarvitaan (tarkasti/yksilöity), kuka pyytää, tiedon käyttötarkoitus (oikeuden päätös).

Kolme vastaajista oli sitä mieltä, että tietopyynnöistä tulisi jollakin tapaa käydä ilmi tiedon käyttötarkoitus (esitutkinta, tiedustelu, todiste). Samoin kolmen vastaajan mukaan tietopyynnössä tulisi olla eriteltyinä perusteet ja lainkohdat, johon tiedonsaamisoikeus perustuu. Lisäksi kolmen vastaajan mukaan tietopyyntö tulisi kirjata riittävän tarkasti ja yksilöidysti sen suhteen, mitä tietoa juuri sillä pyynnöllä halutaan ja pyydetään.

Kaksi vastaajista piti tärkeänä sitä, kuka tietoa pyytää.

Edellä mainittujen asioiden ohella esiin nousivat myös se, että mihin pyydetty tieto toimitetaan, ja mitä muuta mahdollisesti poliisia kiinnostavaa tietoa ko. asiasta tai vangista olisi mahdollisesti saatavilla.

6.5 Mikä mielestäsi olisi paras ja tehokkain tapa lähettää tietopyyntö siten, että siinä saatu tieto olisi esitutkintakelpoista?

Vastaaja 1:

- Jos on jo etukäteen tiedossa, että tietopyynnössä kysyttyä tietoa tullaan käyttämään esitutkinnassa, tällöin tulisi tietopyyntö tehdä kirjallisena.

Vastaaja 2:

- *Esitutkintakelpoisuutta en osaa arvioida, minulla ei ole siitä kokemusta, mutta sähköpostin liitetiedostojen voisin kuvitella olevan asiallisia. Tällöin tieto vaihtuu reaaliajassa, eikä postin mukana, mutta tieto on kuitenkin asiallisemmin käytettävissä kuin pelkkä sähköpostiviesti, jossa saattaa olla muutakin asiaa samalla, joka ei kuulu varsinaiseen tietopyyntöön. Liitteet olisi varmasti hyvä myös allekirjoittaa, käytännössä se tarkoittaa sitä, että tekstinkäsittelyohjelmalla kirjoitettu dokumentti on käsin allekirjoitettu, minkä jälkeen se on skannattu liitteeksi. Sähköpostiviestit tulisi myös olla salattuja.*

Vastaaja 3:

- *Tietopyyntö kirjallisesti sisältäen edellisessä kysymyksessä mainitut tiedot osoitettuna siihen vankilaan, jota asia koskee. Jos poliisi ei ole varma vankilasta ja sinne nimetystä vastuuhenkilöstä niin tietopyyntö on järkevin osoittaa Risen PTR-yhdyshenkilölle, josta se välitetään oikeaan vankilaan/ paikkaan.*

Vastaaja 4:

- *Katso kohta 4.*

Vastaajat olivat melko yksimielisiä siitä, että tietopyynnöt tulisi lähettää kirjallisesti, mikäli niillä hankitun tiedon halutaan olevan esitutkintakelpoista. Kolme vastaajista oli erikseen maininnut asian. Lisäksi tärkeänä pidettiin edellisessä kohdassa esiin tuotuja seikkoja perusteista ja siitä, että pyynnöt ovat riittävän yksilöityjä.

6.6 Onko lainsäädäntö mielestäsi ajantasaista tietopyyntöjen suhteen?

Vastaaja 1:

- *Tämän hetkisen käsityksen mukaan on - tosin on myös olemassa "harmaata aluetta" sen suhteen, mitä tietoa voi luovuttaa ja mitä ei.*

Vastaaja 2:

- *Kuten aikaisemmissa vastauksissani olen tuonut esille, lainsäädäntö ei ole ajantasaista kaikilta osin.*

Vastaaja 3:

- Poliisin tiedonsaantioikeus on säädetty riittävän kattavaksi ja käytännössä sillä on oikeus saada työssään tarvitsemansa tieto.

Viime aikoina on uuden laintulkinnan myötä nostettu esille kysymys Risen oma-aloitteisen tiedon luovuttamisesta poliisille ja että onko se lainsäädännön perusteella mahdollista. Viimeisen tulkinnan myötä oma-aloitteinen tiedonluovuttaminen vankilasta poliisille on mahdollista, mutta se olisi syytä selkeyttää lakiin. Tämä ei liity suoraan tietopyyntöihin, mutta on tärkeää sen vuoksi, että poliisi saa esitutkintaan liittyen kaiken tarvittavan tiedon, vaikka ei sitä osaisi pyytäkään (vankila voi luovuttaa oma-aloitteisesti silloin, kun tietää/olettaa poliisin sitä tarvitsevan ja poliisilla on oikeus ko. tietoon).

Vastaaja 4:

- En tunne sitä hyvin tarkasti. Luotan poliisiviranomaisten (tutkinnanjohtajan) tietopyyntöihin, jotta niissä on lainmukaisesti toimittu. Ei ole ollut ”syytä epäillä”.

Vastaajien mielipiteet eroavat tässä kysymyksessä toisistaan jonkin verran. Yksi vastaajista on sitä mieltä, että lainsäädäntö ei kaikilta osiltaan ole ajantasaisista, kun taas kaksi pitää lainsäädäntöä asian tiimoilta riittävänä. Yksi vastaajista ei ota kantaa asiaan, vaan toteaa luottavansa poliisiorganisaation laintuntemukseen.

Erillisenä kommenttina, yksi vastaajista on huolissaan uuden laintulkinnan tuomista haasteista rikosseuraamuslaitoksen oma-aloitteisesta tietojen luovuttamisesta poliisille. Hänen mukaansa on tärkeää, että rikosseuraamuslaitos voi oma-aloitteisesti luovuttaa tietoa poliisille, mikäli poliisi ei sitä itse ymmärrä pyytää tai ole edes tietoinen kyseisen tiedon olemassaolosta.

6.7 Millaisia haasteita näet tulevaisuudessa asian suhteen?

Vastaaja 1:

- Resurssien vähyys. Tietoa kulkee molempiin suuntiin hyvinkin paljon, mutta välillä tuntuu, ettei ole resursseja hoitamaan asioita niin hyvin kuin pitäisi.

Vastaaja 2:

- Haasteet ovat poliisin ja risen yhteistyössä ja ajankäytössä. Järjestelmät uudistuvat ja se vaatii virkamiehiltäkin perehtymistä ja kehittymistä, mikä taas vaatii kouluttautumista.

Erilaisille yhteistyömuodoille ei välttämättä käytännössä jää aikaa. Toki suunnitteilla oleva yhteinen tietojärjestelmä (ROTI) on varmasti yksi ratkaisu tähän ongelmaan. Tällöin ainakin osa tiedoista pitäisi välittyä ja olla saatavilla eri viranomaisille ilman erillistä tietopyyntöä.

Vastaja 3:

- Edellisessä kysymyksessä kuvatun mukaiset tiukemmat laintulkinnat tiedonvaihtoa koskevista lainsäädännöstä, jonka vuoksi ko. lakien tulisi olla mahdollisimman selkeitä ja mahdollistaa tehokas tietojenvaihto vankilasta poliisiin myös oma-aloitteisesti silloin kuin se on merkityksellistä poliisin tehtävien ja toiminnan kannalta. Poliisin ja vankiloiden välisten suhteiden (organisaatio ja henkilötasolla) säilyminen tehokkaan tiedonvaihdon varmistamiseksi tulee varmistaa jatkossa mm. yhteistyösopimusten ja säännöllisten yhteistyöpäivien muodossa, joita nykyäänkin pidetään.

Vastaja 4:

- Suurin haaste lienee vankien oikeuksien lisääntymisessä. Tällä tarkoitan sitä, että onko niillä tietopyynnöillä enää tulevaisuudessa suurtakaan merkitystä JOS/KUN tulee aika, että vankeiviranomainen joutuu tiedottamaan ennakkoon tietyistä päätöksistä (PakkokL:n) vangeille. Voi olla vähän kyyninen asenne, mutta ei kaukaa haettu!

Kaikkien neljän vastaajan näkemykset eroavat toisistaan tulevaisuuden haasteiden suhteen. Yhden vastaajan mukaan haasteita tuo resurssien vähyys suuren tietomäärän käsittelemiseen ja analysointiin.

Toisen huolenaiheena on organisaatioiden yhteistyö ja ajankäyttö. Hänen mukaansa nopeasti muuttuvat järjestelmät vaativat henkilöstön jatkuvaa kouluttamista, mikä puolestaan vie aikaa mahdolliselta yhteistoiminnalta.

Kolmannen vastaajan mukaan haasteita tuo lainsäädännön tulkinnan tiukentuminen. Hän on sitä mieltä, että lakeja itsessään tulisi selkeyttää, jotta tietojenvaihto pysyisi tehokkaana. Lisäksi hän toteaa, että organisaatioiden ja sen sisällä olevien henkilöiden suhteita tulisi varmistaa sopimuksilla ja säännöllisellä yhteistyöllä.

Neljäs vastaja puolestaan kyseenalaistaa koko tietopyynnöt, mikäli vankien oikeuksia lisätään tulevaisuudessa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tiedonvaihto vankilan ja poliisin välillä on tarkoin lailla säädeltyä toimintaa, jonka tulee tarkasteltaessa kestää niin sanotusti päivän valo. Toisaalta laki antaa melko paljon vapauksia rikosseuraamuslaitokselle toimittaa tietoa poliisille, mikäli poliisilla on virkatehtävä taustalla ja selkeä tarkoitus, miksi ja mitä tietoa poliisi mahdollisesti tarvitsee vankilan sisältä.

Kuten jo haastatteluista ilmeni, on tiedon vaihtamisessa erilaisia käytäntöjä. Mielestäni henkilökohtaiset suhteet ovat hyväksi kaikessa viranomaistoiminnassa, mutta yhteistyö ei saa nojata pelkästään siihen. Tiedon ja tietopyyntöjen tarkka dokumentointi ja se, että ne ovat kirjallisia ja perusteltuja, sekä pohjautuvat lakiin on jo viranomaisten oman oikeusturvan, sekä laillisuusvalvonnan vuoksi tärkeää. Toisaalta myöskään vankien oikeusturva ja ihmisoikeudet eivät missään nimessä saa vaarantua, vaan tiedon keräämisellä ja eteenpäin välittämällä on oltava selkeä syy, miksi sitä tehdään. Kaikkeen rikolliseen toimintaa pitää ja tulee puuttua, mutta tarkoitus ei saa pyhittää keinoja.

Lait, joihin tietojenvaihto perustuu, ovat vähemmän tunnettua lainsäädäntöä, mikä saattaa aiheuttaa epätietoisuutta ja vaikeuttaa poliisin tietojen pyytämistä vankilalta. Asiassa oman toimivallan tunteminen mielestäni korostuu. Poliisin on ymmärrettävä, että rikosseuraamuslaitosta koskee myös oma erityislainsäädäntö, jossa poliisilla ei ole toimivaltaa pyytää tai käskää tekemään tai tekemättä jättämään joitain valvonnallisia toimenpiteitä omien intressiensä tueksi. Tämä tulee ilmi esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisussa numero 3447/4/09.

Kaiken kaikkiaan tietopyyntöjen tila ja käytänteet ovat asian kanssa tekemissä olevilla ihmisillä hyvin hallinnassa. Toimintapa eroja on, mutta mikäli toiminta on laillista ja jouhevaa, ei ole mielestäni tarkoituksenmukaista pakottaa kaikkea toimintaa samaan muottiin. Lainsäädännön tunteminen on edellytys toiminnan laillisuudelle. Työssäni saamani tutkimusaineiston perusteella ei ole syytä olettaa, että toiminta tiedonvaihdossa olisi lainvastaisista. Haastattelulomakkeiden vastauksissa kuitenkin nousi esiin ongelmat lainsäädännön tuntemisessa. Henkilöstön koulutus molempien organisaatioiden puolelta on täsmäläike siihen ongelmaan. Kaikille poliiseille tai Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstölle ei välttämättä tarvitse erillistä koulutusta järjestää, mutta mielestäni jokainen, joka on tietopyyntöjen tai tiedonvälittämisen kanssa tekemissä, tulisi kouluttaa siten, että lainsäädäntö ja sen tunteminen ei muodostu ongelmaksi tai esteeksi tehokkaalle viranomaisyhteistyölle.

Toisaalta käytänteiden yhtenäistämistä tulee pohtia, sillä mikäli jossain tietojenvaihto perustuu lähes kokonaan henkilökohtaisien suhteiden varaan, ongelmia voi muodostua silloin kun henkilökunta vaihtuu. Tämän vuoksi jonkinlaiset rautalankamallit tai raamit toiminnalle olisivat ehkä tarpeen tulevaisuudessa, eritoten myös siksi että lainsäädäntö muuttunee tulevaisuudessa ja olen sitä mieltä, että laillisuusvalvonta tulee tulevaisuudessa asian tiimoilta olemaan entistä tarkempaa. Mielestäni yksi ratkaisu voisi olla erään haasteltavan mainitsema virallinen tietopyyntölomake, jolla poliisi pyytäisi tietoa vankilalta. Lisäksi uusien laintulkintojen myötä saattaa käydä niin, että nykyisin käytössä olevia toimintatapoja ryhdytään kyseenalaistamaan ja niitä saatetaan alkaa pitämään jopa laittomina.

Erään vastaajan esiin nostama seikka poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen säännöllisesti pidettävistä yhteistyöpäivistä on mielestäni tärkeä, jotta toimintaa voidaan kehittää ja tehostaa. Yhteistyöpäivien käytänteinä voisi esimerkiksi olla molemminpuolinen kouluttaminen, jossa tutustuttaisiin toisen viranomaisen lainsäädäntöön ja tehtäväkenttään. Vaikka poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen tehtävät eivät ole samoja, suurin osa heidän asiakkaisistaan on. Lisäksi molemmat organisaatiot loppujen lopuksi palvelevat samaa oikeuslaitosta ja toiminnan tavoitteena on osin samat maalit. Mitä tehokkaammin eri toimijat pystyvät keskenään työskentelemään tiedonvälityksen kanssa, sitä enemmän se antaa voimavaroja rikosten ennalta ehkäisyyn ja niiden tutkimiseen.

8 RELIAABELIUS JA VALIDIUS

8.1 Reliaabelius

Vaikka kaikkien tutkimuksien lähtökohtana on, että ne olisivat mahdollisimman virheettömiä, silti tutkimuksien luotettavuudessa ja pätevyyydessä on vaihteluita. Tämän vuoksi on tärkeää pystyä arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan tutkimuksen mittaustulosten toistettavuutta, eli sitä että tulokset eivät olisi sattuman varaisia. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuden arviointi on hieman hankalampaa, kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, sillä esimerkiksi haastatteluluista ei saada tarkkaa numeraalista dataa, jota voisi tilastoida. Voidaan kuitenkin ajatella, että jos useampi vastaaja antaa samankaltaisia vastauksia haastattelussa, niin ainakin kysymys on silloin ymmärretty samalla lailla, joka lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta voi silti kohentaa raportoimalla riittävän tarkasti sitä, kuinka tutkimus on toteutettu.

Tutkimukseni runkona olen käsitellyt asiaa koskevaa lainsäädäntöä. Lakeja ja niiden esitöitä, sekä erilaisia päätöksiä ja lausuntoja lukemalla olen mielestäni saanut melko kattavan kuvan siitä, mistä on kyse ja mihin tietojenvaihto sekä tietopyynnöt perustuvat.

Tekemäni lomakehaastattelu taas antoi tietopyyntöjen kanssa työskentelevien, alansa ammattilaisten, näkemystä siitä, mikä on toiminnan nykytila heidän käsityksensä mukaan. Haastattelemieni henkilöiden näkemykset asiasta havainnollistavat lainsäädännön toteutusta arkityössä.

8.2 Validiteetti

Tutkimuksen validius tarkoittaa käytännössä sitä, miten käytetty tutkimusmenetelmä mittaa sitä, mitä on tarkoituskin mitata. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.).

Kvalitatiivisen tutkimuksen ongelmana voi olla se, että valittu tutkimusmenetelmä tai -mittari ei vastaa sitä, mitä tutkija itse on ajatellut. Esimerkiksi jos tutkija on itse ymmärtänyt haastattelun kysymykset eri tavalla kuin vastaajat ja silti tutkija tulkitsee vastaukset oman katsantokantansa kautta, tulee tutkimustulokseen vääristymää, ja tutkimuksen tulos on silloin epätarkka. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.)

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet:

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara Paula 2009: Tutki ja kirjoita, 15.-17.painos, Helsinki, Tammi

Husa, Jaakko & Mutanen, Anu & Pohjolainen, Teuvo 2000: Kirjoitetaan juridiikkaa, Saarijärvi, Talentum media oy

Koivula, Ulla-Majja & Suihko, Kristiina & Tyrväinen, Jari 2001: Mission: Possible – Opas opinnäytteen tekijälle, 2. uudistettu painos, Pirkanmaan ammattikorkeakoulun julkaisusarja C. Oppimateriaalit. Nro 1, Tampere

Metsämuuronen, Jari 2001: Laadullisen tutkimuksen perusteet – metodologia – sarja 4, 2. tarkistettu painos, Viro

Rantaeskola, Satu & Halme, Kimmo & Kortessalmi, Leo & Lönnroth, Kaarle & Parviainen, Johanna & Saukoniemi, Teemu & Springare, Sanna 2014, Esitutkintalaki – Kommentaari, Tampere, Juvenes print

Opinnäytetyöt:

Kansanen, Leena 2017: Salassa pidettävän tiedon luovuttamisen edellytyksistä viranomaisyhteistyössä – sosiaalihuolto, terveydenhuolto ja poliisi. Laurea ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Luettavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/128544/Kansanen_Leena.pdf?sequence=1

Koski, Aleksa 2011: Tietopyynnöt viranomaisille: kehittävä yhteisöviestinnällinen näkökulma. Jyväskylän yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Yhteisöviestintä. Pro gradu- työ.

Luettavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/26668/URN:NBN:fi:jyu-201103151891.pdf?sequence=1>

Oikeudelliset lähteet:

HE 57/1994. Hallituksen esitys Eduskunnalle poliisilainsiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 263/2004. Hallituksen esitys Eduskunnalle vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa ja tutkintavankeuden toimeenpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

HE 45/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle vankeutta ja tutkintavankeutta koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

HE 292/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle henkilötietojen käsittelyä Rikosseuraamuslaitoksessa koskevaksi lainsäädännöksi

Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 2011: Vangin kirjeenvaihdon lukeminen. Dnro 3447/4/09

Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 19/2012 vp — HE 2/2012 vp

Sähköiset lähteet:

Härkönen, Rebekka 2018. Laintulkinta muuttui yllättäen- poliisin tiedonsaanti radikalisoituneista vangeista heikkeni merkittävästi. Lännen media. Luettavissa: <http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/3929993/Laintulkinta+muuttui+yllattaen++poliisin+tiedon+saanti+radikalisoitune+ista+vange+ista+he+ikkeni+merkitta+vasti>

LIITTEET

Teen opinnäytetyötä poliisin ja vankilan välisestä tiedonvaihdesta. Olen rajannut tutkimusongelman poliisilta vankilaan lähtevien tietopyyntöjen ympärille. Seuraavalla haastattelulomakkeella toivoisin Teiltä mielipiteitä ja vastauksia, joita voisin käyttää opinnäytetyössäni, tarkastellessani asian nykytilaa. Saman haastattelulomakkeen lähetän myös neljälle muulle vastaajalle. Osa vastaajista on poliisin ja osa rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöä. Haastatteluun vastataan nimettömänä. Opinnäytetyössäni erittelen eri vastaukset ammattikunnan perusteella, esimerkiksi Poliisi 1.

1. Millaisena koet tietopyyntöjen nykytilan?
2. Mitkä ovat keskeisimmät epäkohdat nykykäytänteissä, lähetettäessä tietopyyntöjä poliisilta vankilalle?
3. Kuinka niitä (epäkohtia) voisi karsia tai toimintaa kehittää?
4. Mitä mielestäsi tietopyynnössä tulisi käydä ilmi?
5. Mikä mielestäsi olisi paras ja tehokkain toimintatapa lähettää tietopyyntö siten, että siinä saatu tieto oli mahdollisesti myös esitutkintakelpoista?
6. Onko lainsäädäntö mielestäsi ajantasaista tietopyyntöjen suhteen?
7. Millaisia haasteita näet tulevaisuudessa asian suhteen?